

*Гецько М. М.,
здобувач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»,
адвокат*

КОНСТИТУЦІЙНА СКАРГА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРИРОДНОГО ПРАВА ЛЮДИНИ І ГРОМАДЯНИНА В УКРАЇНІ НА СУДОВИЙ ЗАХИСТ ОСНОВНИХ ПРАВ І СВОБОД

Анотація. Стаття присвячена висвітленню особливостей судового захисту природного права людини і громадянина на сучасному етапі розвитку суспільства. Показано загальні етапи формування, розвитку, вдосконалення цього явища та його соціальну цінність. Розкрито цінність та особливість природного права людини на судовий захист. Проаналізовано існуючий правовий механізм судового захисту основних прав і свобод в Україні та показано ряд недоліків з цього приводу. Запропоновано шляхи вдосконалення цього інституту шляхом впровадження до національної правової системи конституційної скарги.

Ключові слова: природне право, судовий захист, правовий інструмент, конституційна скарга.

Постановка проблеми. Відомо, що з самого початку створення держави у людства гостро постало питання у необхідності впровадження правових інститутів та механізмів для захисту прав і свобод людини від натиску з боку владних органів. Як показує історичний досвід розвитку суспільства, саме суд став тим інститутом, на який було покладено здійснювати функції захисту природних прав людини. Поряд з цим виникла потреба у забезпеченні реальної можливості реалізувати людині доступ до суду за захистом своїх прав і свобод.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, що розглядаються. Останні дослідження по проблемі представлені публікаціями. С. Вдовиченка, С. Владченка, А. Головіна, С. Головатого, М. Гультая, В. Кампо, В. Погорілка, О. Портнова, А. Селіванова, В. Шаповала та ін. Конституційна скарга як інструмент реалізації природного права людини на судовий захист досліджувалася в названих публікаціях у взаємодії з іншими правовими засобами судового захисту.

Визначення окремих питань, що не вирішені в обраній для дослідження проблемі. На сьогоднішній час питання конституційної скарги як інструменту реалізації природного права людини і громадянина в Україні на судовий захист основних прав і свобод в науці конституційного права досліджені не в повному обсязі, що вимагає більш поглибленої уваги.

Мета статті – розкрити значимість та цінність природного права людини на судовий захист своїх основних прав і свобод, показати сучасний стан забезпечення цього права в Україні, а також запропонувати можливі шляхи його вдосконалення.

Виклад основного матеріалу. Історичний досвід свідчить, що для того, щоб забезпечити реальну можливість

реалізувати людині доступ до суду за захистом своїх прав і свобод, спочатку потрібно було розробити та впровадити певні правові інструменти, які в подальшому необхідно було втілити за допомогою дієвих механізмів. Аналізуючи процеси розвитку механізму судового захисту основних прав і свобод людини, можна сказати, що цей механізм вдосконалювався одночасно з правовою свідомістю та культурою самої людини. Разом з побудовою демократичного режиму відбувалося посилення гарантій судового захисту основних прав і свобод особи. З боку держави було здійснено закріплення таких прав у правовому акті. При цьому держава задекларувала про свій обов'язок щодо забезпечення з її боку всіх необхідних умов для утвердження прав і свобод людини, а також про свою відповідальність у разі недотримання взятих на себе зобов'язань.

Так, з моменту розпаду Радянського Союзу та проголошення самостійності України водночас відбулися зміни у формі правління країни. Україна, по суті, була проголошена демократичною державою. З цього часу почалося створення нових демократичних інституцій та правових механізмів для захисту основних прав і свобод людини.

Як відзначає М. Цвік, юридичне закріплення і фактична реалізація людьми своїх прав є однією з форм демократії [1, с. 191].

Відомо, що в країнах з недемократичною формою правління права і свободи людини не визнаються найвищою цінністю. В таких країнах не відбувається розвиток правових інститутів в напрямку служіння людям, оскільки домінують виключно інтереси держави. Не створюються відповідні, ефективні правові інститути та механізми для забезпечення належного захисту основних прав людини від посягань з боку влади. Натомість в країнах з демократичним режимом законність та правопорядок є тими невід'ємними чинниками, без яких неможливе нормальне функціонування та життєдіяльність держави. В протилежному разі їх відсутність унеможливує подальший розвиток самої демократичної та правової держави, і як наслідок настає регресія яка неминуче призводить до зміни форми правління.

З цього приводу вдало висловився А. Барченко, який зазначив, що презумпція існування неправових законів послаблює регулятивну роль самого закону і тим самим перешкоджає державі та її інститутам у виконанні правоохоронної функції [2, с. 80].

Історія людства показала помилковість наукової думки щодо надання безконтрольної влади державним органам. Позаяк відсутність у простих людей правових інстру-

ментів та механізмів їх реалізації щодо контролю за діяльністю органів влади, що є обов'язковою складовою частиною демократичної держави, поступово призводить до тоталітаризму. Яскравим прикладом цього є досвід Веймарської республіки, Італії часів правління Муссоліні та колишній СРСР.

Тобто, якщо влада держави не створює відповідні правові засоби для захисту основних прав і свобод людини від порушень з її боку, це свідчить про ігнорування владою природного права людини на судовий захист. Оскільки відсутність правових механізмів для цивілізованого вирішення конфлікту між владою та людиною ставить під сумнів легітимність самої влади. По суті, такі дії влади є нічим іншим, як обмеженням природного права людини на судовий захист, тобто доступу до правосуддя та заперечення головної ідеї права-справедливості. Такими діями держава дискредитує себе в очах власних громадян і не відповідає своєму основному призначенню – служити людям.

З даного приводу є цікавою думка М. Бердяєва про те, що держава існує не для того, щоб перетворювати земне життя в рай, а для того, щоб перешкодити їй остаточно перетворитися на пекло [3, с. 55].

Звичайно, слід також пригадати з даного приводу погляди таких мислителів, як Вольтер, Ш. Монтеск'є, В. Мірабо, Д. Юм та інших, які вважали, що в державі, де правом являється возведення в закон волі правителя, життя, власність і свобода підлеглих гарантовані значно краще, ніж в умовах повного беззаконня. У зв'язку з чим також обґрунтовували свої ідеї щодо необхідності обов'язкового обмеження примусу і самої державної влади [4, с. 72].

Разом з тим історичний досвід показує, що першим кроком з боку держави у напрямку захисту основних прав і свобод стало закріплення нею ряду природних прав людини в конституції. Після чого поступово стали створюватися правові механізми для утвердження та забезпечення таких прав.

Основними завданням конституції С.С. Алексєєва бачить вирішення двох принципових завдань. Щоб у ній були, по-перше, встановлені «обмеження» для влади, які би не допускали невинуватої її концентрації, перетворення її в диктатуру, тиранію. І по-друге, встановлені в якості непорушних, захищених (у тому числі і від самої влади) невід'ємні права громадян [5, с. 227].

Крім того, цікавою є точка зору Р. Папаяна про те, що над завданням будь-якого закону, в тому числі основних законів держав конституцій, вбачається в тому, щоб закріплювана ними структура державної влади..., як можна повноцінніше забезпечувала реальне дотримання норм, що увійшли в константну частину, – прав людини і громадянина [6, с. 181].

В двадцятому столітті в багатьох країнах Європи одночасно з прийняттям конституцій, в яких закріплювалися основні права і свободи людини, для їх захисту було створено спеціальний судовий орган (конституційний суд). Також було створено спеціальні правові інструменти та механізми їх реалізації в цьому органі. Одним з таких правових інструментів, що був наданий людині для забезпечення захисту її основних прав і свобод, явилась конституційна скарга.

Крім того, для підтвердження пріоритету напрямку забезпечення захисту прав і свобод людини в світі на міжна-

родному рівні було прийнято також ряд фундаментальних правових актів, в яких закріплені відповідні стандарти з цього приводу. Такими актами являються, зокрема: загальна декларація прав людини, прийнята генеральною Асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р., Міжнародний пакт про громадянські та політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні та культурні права 1966 р., документи Ради безпеки і співпраці в Європі 1975 р. та інші міжнародні договори. З всіх цих наведених актів випливає, що права людини є тим фундаментом, на якому кріпиться безпечне та вільне життя всього людства. Це підтвердження можливості користуватися правом як природним благом для задоволення основних життєвих потреб та збереження людської гідності. В тому числі і шляхом звернення до суду за захистом від порушень своїх основних прав і свобод з боку держави.

Слід відзначити, що стандарти, закріплені у вищевказаних правових актах, є обов'язковими для всіх країн світу. Тому законодавство України, як члена міжнародної спільноти, повинно орієнтуватись на ці стандарти.

Так, в статті 55 Конституції України 1996 року закріплено природне право людини на судовий захист своїх прав і свобод. Крім того, частина друга вказаної статті гарантує кожному право на оскарження в суді рішень, дій та бездіяльності органів державної влади та посадових осіб [7, с. 12]. З даного приводу слушно висловився Конституційний Суд України, в одному зі своїх рішень зазначивши, що конституційне право на судовий захист належить до невідчужуваних та непорушних. Кожен під час розгляду будь-якої справи має право на правосуддя, яке відповідало б вимогам справедливості (це мало місце у п. 5 мотивувальної частини Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року, у справах про призначення судом більш м'якого покарання) [8].

Тобто, виходячи зі змісту вищевказаної статті, можна стверджувати, що держава визнає та гарантує судовий захист прав і свобод людини.

Поряд з цим в частині першій статті 8 Конституції України зазначено, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. А в частині третій даної статті Конституції йдеться про те, що звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується [7, с. 4]. У зв'язку з цим Конституційний суд України наголосив у абзаці 2 пункту 2 мотивувальної частини Рішення № 4 – рп/2001 від 19 квітня 2001 року (справа щодо завчасного сповіщення про мирні збори), що згідно з частиною третьою статті 8 Конституції України норми **Конституції України є нормами прямої дії. Вони застосовуються безпосередньо, незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти** [9]. Крім того, заслуговує на увагу позиція Конституційного Суду України, викладена у абзацах 1,3 пункту 3.4 мотивувальної частини Рішення № 18-рп/2004 від 1 грудня 2004 року (справа про охоронюваний законом інтерес) про те, що, виходячи зі змісту частини першої статті 8 Конституції України, охоронюваний законом інтерес перебуває під захистом не тільки закону, а й об'єктивного права у цілому, що панує у суспільстві, зокрема справедливості, оскільки інтерес у вузькому розумінні зумовлюється загальним змістом такого права і є його складовою. Більше того, види і

зміст охоронюваних законів інтересів, що перебувають у логічно-смісловому зв'язку з поняттям «право», як правило, не визначаються у статтях закону, а тому фактично є правоохоронюваними [10].

Наводячи вказані рішення Конституційного Суду України, слід також наголосити щодо вимог частини четвертої статті 63 Закону України «Про Конституційний Суд України» про те, що рішення і висновки Конституційного Суду України є остаточними і не підлягають оскарженню [11].

Продовжуючи нашу думку щодо забезпечення реалізації права людини на судовий захист своїх основних прав і свобод, хочемо також навести з цього приводу позицію Верховного Суду України. Так, у пункті 3 постанови Пленуму Верховного Суду України № 9 від 1 листопада 1996 року «Про застосування конституції України при здійсненні правосуддя» зазначено, що слід мати на увазі, що суд не може застосовувати Конституцію як акт прямої дії, визнати неконституційними закони чи правові акти, перелічені в статті 50 Конституції, оскільки це віднесено до виключної компетенції Конституційного Суду України.

В свою чергу, виходячи зі змісту статті 149 та 150 Конституції України, Конституційний Суд України (далі Суд) вирішує питання про відповідність законів та інших правових актів Конституції України і дає офіційне тлумачення Конституції України та законів України. До його повноважень належить вирішення питань про відповідність Конституції України (конституційність):

законам та іншим правовим актам Верховної Ради України;

актам Президента України; актам Кабінету Міністрів України;

правовим актам Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

При цьому у вказаній статті зазначено, що ці питання розглядаються за зверненнями Президента України не менш як сорока п'яти народних депутатів України, Верховного Суду України, Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Верховної Ради Автономної Республіки Крим.

Разом з тим в пункті другому частини першої статті 150 Конституції України йдеться про те, що Суд, попри функції, зазначені вище, також надає офіційне тлумачення Конституції України та законів України [7, с. 34]. Однак, на відміну від частини першої вказаної статті, не зазначено, хто вправі звертатися в Суд з даного приводу.

Аналізуючи вищеведене, приходимо до висновку, що в Конституції України відсутній виключний та чіткий перелік осіб (суб'єктів), які мають право звернутися до Суду як з приводу питань, наведених у частині першій статті 150 Конституції, так і з приводу питань, наведених у частині другій вказаної статті. Тобто зі змісту вищевказаної статті Конституції випливає, що немає прямої заборони щодо можливості звернутися в Суд людині з приводу відповідності законів та інших правових актів Конституції України, як і немає заборони щодо звертання в Суд з приводу надання офіційного тлумачення Конституції України та законів України. Тим більше, що, як нами уже було наведено вище, право на звернення до суду для захисту конституційних прав і свобод людини і громадянина безпосередньо на підставі Конституції України гарантується кожній людині.

Втім виявляється, що на практиці конституційне право людини на судовий захист своїх прав і свобод ігнорується. Мова йде про невключення в статтю 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» (далі Закон), до переліку суб'єктів, які мають право на звернення до Конституційного Суду України щодо неконституційності законів, громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб [11]. Втім, з даного приводу наведемо вимоги частини другої статті 8 Основного Закону про те, що закони повинні прийматися на основі Конституції України і повністю повинні відповідати їй [7, с. 4].

Разом з тим, якщо уважно проаналізувати зміст вказаної статті Закону, то можна стверджувати, що в цій статті також не міститься прямої заборони громадянам України, іноземцям, особам без громадянства та юридичним особам звертатися до Конституційного Суду України з приводу вказаного питання. Такий висновок ґрунтується на тому, що в тексті статті 40 Закону немає слова «виключно» суб'єктами права на конституційне подання з питань прийняття рішень Конституційним Судом України у випадках, передбачених пунктом 1 статті 13 цього Закону (конституційності законів та інших правових актів Верховної Ради України, актів Президента України, актів Кабінету Міністрів України, правових актів Верховної Ради Автономної Республіки Крим). Крім того, пригадаємо позицію Конституційного Суду України, викладену у Рішенні № 4 – рп/2001 від 19 квітня 2001 року про те, що необхідно застосовувати частину третю статті 8 Конституції України як норму прямої дії. Оскільки, як зазначає Суд, ця норма застосовується безпосередньо, незалежно від того, чи прийнято на їх розвиток відповідні закони або інші нормативно-правові акти.

Тобто, аналізуючи наведене, можна стверджувати, що навіть якщо стаття 40 Закону не містить серед переліку суб'єктів, які мають право на конституційне подання з питань конституційності законів та інших правових актів, громадян України, іноземців, осіб без громадянства та юридичних осіб, разом з тим ця норма не містить також і прямої заборони вищевказаним особам вчиняти такі дії. Позаяк в даній статті Закону не зазначено, що це є виключний перелік суб'єктів, які мають право на конституційне подання.

Водночас загально відомо, що свобода є складовим принципом права, яка обумовлює таку вимогу: «Дозволено все, що не заборонено законом». Слід також зазначити, що даний принцип знайшов своє втілення у статті 38 Статуту Міжнародного Суду, в якій зазначено, що суд зобов'язаний вирішувати передані йому спори на основі міжнародного права з урахуванням загальних принципів права, які визнані цивілізованими націями [12]. При цьому слід зазначити, що принцип свободи в праві є характерним лише для держав з демократичною і гуманістичною орієнтацією.

Поряд з цим, якщо врахувати правову позицію Конституційного Суду України, викладену у Рішенні № 4 – рп/2001 від 19 квітня 2001 року, разом з положенням частини першої статті 8 Конституції (в Україні визнається і діє принцип верховенства права), частин першої та другої статті 55 Конституції (права і свободи людини і громадянина захищаються судом, а також те, що кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи безді-

яльності органів державної влади) та статті 3 Конституції (права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави), можна стверджувати про те, що навіть якщо творці Конституції України не продублювали черговий раз право людини на судовий захист від порушень її основних прав і свобод з боку держави у статті 150 Конституції, то це не давало жодного юридичного права законодавчому органу в подальшому звужувати обсяг цього права.

Проте вже в Ухвалі від 1 жовтня 2002 р. № 51-у/2002 Конституційний Суд України зазначив, що індивіди, зокрема іноземці, особи без громадянства, відповідно до статті 40 Закону України «Про Конституційний Суд України» не є суб'єктами права на конституційне подання з питань конституційності [13].

Така ситуація викликає справжній подив. Більше того, спричиняє серйозне занепокоєння ігнорування з боку державної влади в Україні такої проблеми. Оскільки з огляду на міжнародні зобов'язання, які були взяті на себе Україною, а саме з моменту ратифікації Віденської Конвенції «Про право міжнародних договорів» (далі Конвенції), що набула чинності 13.06.86 р. (мова йде про вимоги ст.ст. 26, 27 Розділу 1 «Додержання договорів» (*Pacta sunt servanda*) даної Конвенції), кожен чинний договір є обов'язковим для його учасників і повинен ними добросовісно виконуватись. При цьому учасник не може посилається на положення свого внутрішнього права як на виправдання для невиконання ним договору [14].

Разом з тим в статті 15 Закону України «Про міжнародні договори України» зазначено, що чинні міжнародні договори України підлягають сумлінному дотриманню Україною відповідно до норм міжнародного права [15].

Між іншим не слід забувати про те, що в Україні визнається і діє принцип верховенства права. Тобто Україна є правовою державою.

З даного приводу поділяємо думку реду вчених, таких як А. Гайда, М. Іванчук, В. Кітасв, В. Руденко, О. Ховральов та Н. Чевтаєва, які вважають, що люди мають певні природні права, і ніхто не може дозволити собі порушити. У тому числі і держава. Оскільки у суспільстві, наголошують вчені, яке виключає як диктатуру меншості, так і владу натовпу, соціальний порядок повинен бути заснований на обмеженні дії держави, і тих, ким воно управляє. Крім того, вчені підкреслюють, що у ліберально-демократичних суспільствах такий порядок забезпечується конституційним механізмом [16, с. 48].

Водночас, як зауважує В. Четвернин, у правовій державі громадянину повинна бути гарантована можливість спору про право з самим законодавцем [17, с. 30].

Крім того, для підсилення значимості природного права людини на судовий захист, а відтак і самої людини як найвищої цінності, доречно навести точку зору Р. Папаян, який зазначив, що, незважаючи ні на які відхилення від першооснов буття, в сучасній свідомості все рівно преважує давня думка [6, с. 181], яку висловив ще М. Бердяєв про те, що «свято не суспільство, не держава, не нація, а людина» [18, с. 104]. Розвиваючи дану думку М. Бердяєва, Р. Папаян відзначив, що святе-недоторканне, тому воно і є константа, все інше, служачи йому, так чи інакше трансформується під впливом історичних, громадських, соціальних, культурних та інших факторів [6, с. 181].

Висновки. Отже, як показує досвід країн Європи, саме інститут конституційної скарги є тією ефективною гарантією врегулювання конфлікту між громадянами та владою і тим інструментом, який унеможливує зловживання останньою. Крім того конституційна скарга являється тим інструментом, що уможливує людині в правовий спосіб звернутися до суду за захистом своїх основних прав і свобод.

Таким чином, вважаємо, що для того, щоб Україна в повному обсязі відповідала ознакам правової держави, в якій верховенство права не тільки декларується, але і забезпечується відповідними правовими інструментами, найближчим часом необхідно запровадити до національної правової системи конституційну скаргу. Оскільки, як показує досвід країн Європи, саме такий правовий інструмент допомагає людині у реалізації природного права на судовий захист її основних прав і свобод, а також збільшує можливості і самого Конституційного Суду у здійсненні захисту Основного Закону. Крім того, вважаємо, що право людини на конституційну скаргу повинно надаватися кожному індивіду і гарантуватися як Конституцією України, так і національним законодавством. Слід також зауважити, що якщо Україна визнала міжнародні норми з прав людини, то вона взяла на себе зобов'язання не тільки перед міжнародним співтовариством, але й перед усіма, хто перебуває під її юрисдикцією.

Література:

- Петришин О.В. Проблеми теорії права і конституціоналізму у працях М.В. Цвіка. – Х. : Право, 2010. – С. 191.
- Берченко А.Я. Еще раз о проблеме права и закона. // «Журнал российского права». – 1999. – № 3/4. – С. 80.
- Бердяев Н.А. Философия неравенства. – М. : ИМА-ПРЕСС, 1990. – С. 55.
- Соловьев Э.Ю. Личность и право // Вопросы философии. – 1989. – № 8. – С. 72.
- Алексеев С.С. Философия права. – М., 1999. – С. 227.
- Папаян Р.А. Христианские корни современного права. – М., 2002 г. – С. 181.
- Конституція України від 28 червня 1996 року. – Харків : видавництво «Фоліо», 2005. – С. 4–34.
- Рішення Конституційного Суду України № 15-рп/2004 від 2 листопада 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v015p710-04>.
- Рішення Конституційного Суду України № 4 – рп/2001 від 19 квітня 2001 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-01>.
- Рішення Конституційного Суду України № 18-рп/2004 від 1 грудня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v018p710-04>.
- Закон України «Про Конституційний Суд України» від 16 жовтня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/422/96-%D0%B2%D1%80/page2>.
- Статут Організації Об'єднаних Націй і Статут Міжнародного Суду ООН; від 26.06.1945 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_010/page2.
- Ухвала Конституційного Суду України від 1 жовтня 2002р. № 51-у/2002 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v051u710-02>.
- Віденської Конвенції «Про право міжнародних договорів» приєднання від 14.04.1986 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/995_118.
- Закону України «Про міжнародні договори України» від 29 червня 2004 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
- Актуальные проблемы современной политической теории и права: Научное издание. – Екатеринбург : Изд-во УрЮИ МВД России, 2003. – С. 48.

17. Четвернин В. Три вопроса к авторам первого в России Федерального конституционного закона // Конституционное право: Восточноевропейское обозрение. – 1994. – № 2 (7). – С. 30.
18. Бердяев Н.А. Самопознание. – М., 1991. – С. 104.

Гецко М. М. Конституционная жалоба как инструмент реализации естественных прав человека и гражданина в Украине на судебную защиту основных прав и свобод

Аннотация. Статья посвящена рассмотрению особенностей судебной защиты естественного права человека и гражданина на современном этапе развития общества. Показаны общие этапы формирования, развития, совершенствования этого явления и его социальная ценность. Раскрыта ценность и особенность естественного права человека на судебную защиту. Проанализирован существующий правовой механизм судебной защиты основных прав и свобод в Украине и показан ряд недостатков по этому поводу. Предложены пути совершенствования этого института путем внед-

рения в национальную правовую систему конституционной жалобы.

Ключевые слова: естественное право, судебная защита, правовой инструмент, конституционная жалоба.

Hetsko M. Constitutional complaint as an instrument of realization of natural human rights in Ukraine for judicial protection of fundamental rights and freedoms

Summary. The article is devoted to the judicial protection of the natural human rights in modern society. Shows the general stages of formation, development, improvement of the phenomenon and its social value. Reveals the value and feature a natural human right to judicial protection. The existing legal mechanism for judicial protection of fundamental rights and freedoms in Ukraine and shows a number of shortcomings in this regard. The ways of improvement of the institution through the introduction of the national legal system of constitutional complaint.

Key words: natural law, judicial protection, legal instrument, the constitutional complaint.